

**ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК
МВС УКРАЇНИ ДО ВІЛЬНОГО ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МООВОЮ**

У статті розглядаються проблеми готовності майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України до вільного володіння іноземною мовою в аспекті формування складової службової професійної компетенції. Відповідні стандарти вільного володіння іноземною мовою визначено з урахуванням цілей Болонської декларації та стандартів європейських військових формувань.

Постановка проблеми. Участь офіцерів внутрішніх військ МВС України в програмі "Партнерство заради миру", миротворчих операціях під егідою ООН, рішеннях УЕФА про проведення Євро-12 спонукають майбутніх офіцерів до вільного володіння іноземною мовою. Згідно із законом України "Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України" саме майбутні офіцери будуть залучатися до охорони громадського порядку та виконання службово-бойових завдань, пов'язаних із безпосереднім контактами з іноземцями. Готовність до вільного володіння іноземною мовою визначатиме службову професійну компетенцію офіцерів, що впливає на якісне виконання службово-бойових завдань, вирішення виниклих питань, а також на формування позитивного іміджу внутрішніх військ МВС України як правоохоронного органу, держави Україна в цілому серед представників інших країн. Так, у майбутніх офіцерів виникає об'єктивно зумовлена необхідність вільного володіння іноземною мовою для вирішення службових викликів.

Інтеграція України в європейський простір також впливає на освітні процеси у військових формуваннях, неодмінною є орієнтація на положення Болонської декларації та стандарти підготовки майбутніх офіцерів європейських військових формувань, згідно яких у процесі професійної підготовки набуваються компетенції, необхідні для подолання викликів нового століття. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що необхідним є "постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій; створення ринку освітніх послуг та його науково-методичного забезпечення; інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового просторів" [3].

Одним із ключових детермінантів освіти є відповідна загальновизнана європейська якість (відповідність критеріям), де готовність до вільного володіння іноземною мовою постає невід'ємною складовою. В умовах функціонування багатовісних контингентів імперативом стає вимога оперативної сумісності, яка забезпечується не тільки організаційно та технічно, але і за допомогою мовної сумісності [1: 69]. Комунікаційна сфера в широкому сенсі завжди виступає активним учасником репрезентації військової сфери та військово-цивільних відношень [2: 29]. Інтеркультурний аспект мовної освіти майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України потребує наукового вивчення, оскільки він має власну специфіку, в цій площині розгляд проблем готовності до вільного володіння іноземною мовою майбутніми офіцерами сприятиме реалізації положень Національної доктрини розвитку освіти.

Визначення проблем готовності майбутніх офіцерів до вільного володіння іноземною мовою сприятимуть підвищенню її рівня, оптимізації навчання майбутніх офіцерів вільному володінню іноземною мовою, формуванню службової професійної компетенції.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання формування готовності відображаються в науковій літературі в працях відомих філософів, педагогів та психологів. Готовність до професійної діяльності досліджується в педагогічному, психологічному, лінгвістичному та інших напрямках. Інтердисциплінарні інтереси широкого кола науковців до цього феномену свідчать про актуальність обраної проблематики.

Теоретичні розвідки формування готовності до різних видів професійної діяльності виокремлюють різні визначення поняття готовності. Готовність розглядається як психічний стан, психічний стан і характеристика особистості, складне особистісне утворення. Дослідженням проблем готовності навчаємих до вільного володіння іноземною мовою займалися такі українські вчені як Л. П. Гапоненко [4], М. М. Галицька [5].

Проте не вирішеною раніше частиною проблеми залишається проблема готовності саме майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України до вільного володіння іноземною мовою, яка ще й досі є недостатньо дослідженою.

Мета дослідження – проаналізувати складові проблеми готовності майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України до вільного володіння іноземною мовою.

Згідно мети дослідження визначено завдання дослідження:

- з'ясувати сутність основних понять дослідження;

- розглянути роль мотивації у підвищенні готовності майбутніх офіцерів МВС України до вільного володіння іноземною мовою;
- здійснити аналіз змісту компетенцій майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України відносно готовності до вільного володіння іноземною мовою;
- порівняти еталонні рівні готовності майбутніх офіцерів військ МВС України до вільного володіння іноземною мовою.

Виклад основного матеріалу. Службова професійна компетенція є широким поняттям. Службова професійна компетенція визначається як володіння офіцера певними знаннями та здібностями, які дозволяють йому ефективно діяти в професійній сфері. Це особистісний і соціально-комплексний результат освіти, який забезпечує належний рівень для повної інтеграції офіцерів в суспільстві [6: 9].

Готовність до вільного володіння іноземною мовою майбутніми офіцерами є невід'ємною складовою службової професійної компетенції. На нашу думку, уточнення поняття готовності до вільного володіння іноземною мовою слід розглядати в контексті поєднання особистісного підходу (інтегративна стійка характеристика та особистісне утворення) та функціонального (психічний стан) через те, що воно містить в собі усвідомленість необхідності вільного володіння іноземною мовою майбутнім офіцером для ефективної службової діяльності, а також практичні мовні навички та вміння, які набуваються в процесі професійної підготовки. Виходячи із цього, коректна дефініція поняття готовності майбутніх офіцерів до вільного володіння іноземною мовою можлива із врахуванням сутності вільного володіння іноземною мовою.

Сутність вільного володіння іноземною мовою полягає у здатності до комунікації в усній чи письмовій формі, когнітивний зміст якої є обмін інформацією, її зберігання та оцінювання. Рівень вільного володіння іноземною мовою вважається досягнутим, якщо "майбутній фахівець використовує іноземну мову, щоб самостійно отримувати й розширювати свої знання і досвід" [7: 28].

Однією із умов вільного володіння іноземною мовою, на думку Н. А. Сури [8], є наявність у майбутніх офіцерів мотивації до вільного володіння нею. В. М. Дружинін вважає, що "базовою умовою формування креативності та її проявів у повсякденному житті є формування в індивіда творчої мотивації" [9: 58]. Отже, мотиваційна умова готовності офіцерів до вільного володіння іноземною мовою потребує окремого розгляду.

Мотивацію визначають як "внутрішню детермінацію поведінки та діяльності, яка може бути обумовлена і зовнішніми подразниками, навколишнім середовищем... Мотивація – процес психічний, який перетворює зовнішні впливи у внутрішні стимули" [10].

Факторами формування будь-якої мотивації є потреби. Так, на думку С. У. Гончаренка, потребою є "стан живого організму, людської особистості, соціальної групи чи суспільства в цілому, що виражає необхідність у чомусь, залежність від об'єктивних умов життєдіяльності і є рушійною силою їхньої активності" [11: 266]. Таким чином, потреба у вільному володінні іноземною мовою є чинником для формування у майбутніх офіцерів готовності до вільного володіння іноземною мовою.

До особистих потреб вільного володіння іноземною мовою майбутніми офіцерами можна віднести наступні можливості:

- навчання і праці із застосування першоджерел;
- участь у миротворчих місіях;
- проходження курсів підвищення кваліфікації за кордоном;
- отримання встановленої надбавки до грошового утримання за знання та використання іноземної мови;
- професійне спілкування з колегами, розуміння звичаїв, культури і психології людей інших країн.

Слід зазначити, що існують численні особисті потреби майбутніх офіцерів у вільному володінні іноземною мовою. Реалізація зазначених можливостей буде неодмінно сприяти кар'єрному просуванню майбутніх офіцерів. З іншого боку, "отримання престижної професії дозволяє реалізувати всі види потреб людини, і розуміння цього формує у нього настільки потужну мотивацію до навчання, що виникає комплексна здатність до самонавчання. Методи навчання, що існували до цих пір, не були налаштовані на використання подібної мотивації" [12].

З огляду на вищезазначене, успішне вирішення проблеми формування мотивації можливе за умови застосування нових педагогічних технологій організації навчально-пізнавальної активності з урахуванням специфіки навчання іноземної мови майбутніх офіцерів різних спеціальностей.

Відмінність стандартів вільного володіння іноземною мовою між внутрішніми військами МВС України, ООН та військовими формуваннями Європи є однією із особливостей визначення готовності майбутніх офіцерів до вільного володіння іноземною мовою, хоча при доборі кандидатів від внутрішніх військ МВС України до участі у міжнародних заходах використовуються стандарт військових формувань Європи STANAG 6001 [14].

Наразі у світі рівень вільного володіння іноземною мовою може визначатися різними визнаними стандартами. Порівняння рівня вільного володіння іноземною мовою різних стандартів подано в таблиці 1 [13].

Таблиця 1.

Порівняння стандартів вільного володіння іноземною мовою

Стандарти володіння іноземною мовою				
СТАНАГ 6001(1976)	Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEF)		Асоціація мовних експертів ALTE	
5 Білінгвістичний				
4 Повний професійний	C2	Майстерний користувач	5 Якісний користувач	Вищий просунутий
	C1		4 Компетентний користувач	Початковий просунутий
3 Мінімально- професійний	B2+	Незалежний користувач	3 Незалежний користувач	Просунутий
	B2			
2 Обмежено службовий	B1+		2 Рубіжний користувач	Рубіжний
	B1			
1 Елементарний	A2+		1 Початковий користувач	Елементарний
	A2			
0 Не визначається	A1	Користувач	0 Інтродуктивний	

Готовність до вільного володіння іноземною мовою майбутніми офіцерами з урахуванням вищезазначеного стандарту, на нашу думку, актуально визначати згідно імплементації стандарту STANAG 6001 для професійних військових, враховуючи процеси стандартизації вищої освіти в Україні до європейських вимог. Рівень вільного володіння іноземною мовою відповідає рівню – 3 "Мінімальний професійний", критеріями якого є якісні показники вмінь та навичок в усіх сферах видах мовленнєвої діяльності.

Проаналізувавши сучасний стан існування кількох стандартів (для професійних військових STANAG 6001) оцінювання вільного володіння іноземною мовою, ми виокремили іншу проблему готовності до вільного володіння іноземною мовою майбутніми офіцерами – стандарти визначають критерії, але не пропонують програмно-цільової технології педагогічного забезпечення готовності майбутніх офіцерів до вільного володіння іноземною мовою.

Враховуючи стандарти вільного володіння іноземною мовою, можна стверджувати, що готовність майбутніх офіцерів до вільного володіння іноземною мовою є багатокomпонентним поняттям, сутність якого визначається за умови поєднання різних наукових підходів (лінгвістичного, психолого-педагогічного, професійного) з урахуванням мотивованої інтегративної стійкої характеристики особистісних психічних процесів майбутнього офіцера, в поєднанні з наявністю мовленнєвих вмінь та навичок відповідного рівня (наприклад, "Мінімальний професійний" стандарту СТАНАГ 6001), що дозволяє успішно реалізовувати виклики в службовій сфері.

Розглянемо в процесі професійної підготовки існуючу систему формування готовності майбутніх офіцерів внутрішніх військ до вільного володіння іноземною мовою. Провідною установою підготовки майбутніх офіцерів внутрішніх військ є Академія внутрішніх військ МВС України (м. Харків). Підготовка майбутніх офіцерів здійснюється за освітньо-кваліфікаційним рівнями "бакалавр" та "магістр" за такими напрямками підготовки 6.160101 Військове управління, 6.020303 Філологія, 6.050502 Інженерна механіка, 6.030601 Менеджмент, 6.070106 Автомобільний транспорт [15].

Дослідження стандартів вищої освіти Академії внутрішніх військ МВС України свідчить, що компетенції випускників Академії внутрішніх військ МВС України різних напрямів підготовки складаються з системи умінь, яка їх відображає відносно готовності до вільного володіння іноземною мовою. Так, для немовних напрямів підготовки (6.160101 Військове управління, 6.050502 Інженерна механіка, 6.030601 Менеджмент та 6.070106 Автомобільний транспорт) компетенція володіння іноземною мовою освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" окреслена таким чином (див. Таблицю 2):

Таблиця 2.

**Компетенція володіння іноземною мовою рівня "бакалавр"
для немовних напрямів підготовки**

Компетенція щодо вирішення проблем та задач соціальної діяльності, інструментальних та загальнонаукових задач	Шифр компетенції	Зміст уміння	Шифр уміння
- знання іншої мови (мов);	КІ-2	Володіти мовною компетенцією в рецептивних і репродуктивних видах мовленнєвої діяльності на рівні користувача.	1.ПФ.С.01.ПР. О.02 КІ- 2.ПР.О.01
		За допомогою технічних засобів зв'язку безпосереднього спілкування підтримувати ділові контакти із зарубіжними партнерами.	1.ПФ.С.01.ПР. О.01 КІ- 2.ПР.О.02
		Володіти іноземною мовою на рівні користувача для участі у миротворчій діяльності.	1.ПФ.С.01.ПР. Р.06 КІ- 2.ПР.Р.03

Таблиця 3 демонструє компетенцію володіння іноземною мовою рівня "бакалавр" для мовних напрямів підготовки, а саме 6.020303 Філологія, де досягається професійний рівень володіння іноземною мовою.

Таблиця 3.

**Компетенція володіння іноземною мовою рівня "бакалавр"
для мовних напрямів підготовки**

Компетенція щодо вирішення проблем та задач соціальної діяльності, інструментальних та загальнонаукових задач	Шифр компетенції	Зміст уміння	Шифр уміння
- знання іншої мови (мов);	КІ-2	Використовуючи набуті знання, за допомогою інтелектуальних здатностей суб'єкта діяльності володіти мовною компетенцією (фонетичною, лексичною, граматичною) в рецептивних і репродуктивних видах мовленнєвої діяльності на рівні "достатньо-кваліфікованого" користувача підрівня С1 і "незалежного" користувача підрівня В2	2.ПФ.Е.04.3П. Н.14 КІ-2.3П.Н.01
		За допомогою технічних засобів зв'язку безпосереднього спілкування підтримувати ділові контакти із зарубіжними партнерами.	1.ПФ.С.01.ПР. О.01 КІ- 2.ПР.О.02
		Використовуючи набуті знання, за допомогою інтелектуальних здатностей суб'єкта діяльності володіти іноземною мовою на рівні "достатньо кваліфікованого користувача" підрівня С1, "незалежного користувача" підрівня В2.	5.ПФ.Е.15.3П. Н.72 КІ-2.3П.Н.03

Компетенція щодо вирішення проблем та задач соціальної діяльності, інструментальних та загальнонаукових задач	Шифр компетенції	Зміст уміння	Шифр уміння
		Використовуючи набуті знання, за допомогою інтелектуальних здатностей суб'єкта діяльності на високому рівні спілкуватися державною, двома іноземними та однією із слов'янських мов	3.СП.Е.04.ПР.Р.07 КІ-2.ПР.Р.04

У результаті дослідження існуючих державних стандартів підготовки майбутніх офіцерів зазначимо, що вміння, які вимагаються щодо готовності до вільного володіння іноземною мовою офіцерами немовних спеціальностей, на жаль, відповідають лише першому рівню "Елементарний" стандарту СТАНАГ 6001. На нашу думку, вони потребують перегляду з метою підвищення професіоналізму майбутніх офіцерів та їх повної конкурентної інтеграції у європейські військові формування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наприкінці дослідження ми дійшли висновку, що проблеми готовності майбутніх офіцерів до вільного володіння іноземною мовою є малодослідженими, хоча мають важливе наукове та практичне значення. У ході дослідження з'ясувалося, що вони пов'язані із трансформацією системи вищої освіти України з урахуванням положень Болонської декларації, стандартів підготовки майбутніх офіцерів європейських військових формувань. У роботі нами було з'ясовано сутність основних понять дослідження, визначено їх специфіку щодо професійної підготовки курсантів МВС. Здійснений порівняльний аналіз цивільних і військових стандартів свідчить про намір уніфікувати еталонні рівні володіння іноземною мовою. Окреслене коло проблем не вичерпує досліджувану проблематику.

Перспективою подальших наукових розвідок даного напрямку вважаємо питання технології педагогічного забезпечення професійної підготовки курсантів до вільного володіння іноземною мовою. З метою вирішення окресленої перспективи пропонуємо:

- розробити методичні рекомендації для застосування стандарту СТАНАГ 6001 при оцінюванні готовності майбутніх офіцерів до вільного володіння іноземною мовою;
- дослідити вплив внутрішньої і зовнішньої мотивації курсантів на вивчення іноземних мов;
- обґрунтувати необхідність застосування інформаційно-комунікаційних технологій при проведенні тестування відповідно стандарту СТАНАГ 6001;
- проводити систематичне комп'ютерне тестування з метою вивчення динаміки формування готовності майбутніх офіцерів до вільного володіння іноземною мовою;
- сприяти розробці педагогічного програмного продукту із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, який би дозволив проводити самооцінку майбутнім офіцером рівня готовності до вільного володіння іноземною мовою тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Heisbourg F. European Defence: Making It Work // Institute for Security Studies Western European Union, 2000. – September. – 133 p.
2. Чернишенко О. Є. Internet Idea of Military Man // Збірник тез доповідей підсумкової конференції військово-наукового товариства слухачів, курсантів і студентів. – Харків: Міністерство внутрішніх справ України Академія внутрішніх військ МВС України, 2007. – С. 28-30.
3. Національна доктрина розвитку освіти, Розділ IX "Інформаційні технології в освіті". – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>. – Назва з екрана.
4. Гапоненко Л. П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до іншомовного спілкування: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – Криворізький держ. педагогічний ун-т. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
5. Галицька М. М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова. – К., 2007. – 286 с.
6. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 6-15.

7. Степанова І. С. Реалізація комунікативного підходу до викладання іноземних мов у технічних вишах // Гуманізм та освіта: міжнародна науково-практична конференція електронне наукове видання матеріалів конференції, 2008. – Режим доступу до журн.: <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2008/txt/stepanova.php>. – Назва з екрана.
8. Сура Н. А. Навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Луганськ, 2005. – 20 с.
9. Дружинин В. Н. Психологическая диагностика способностей: теоретические основы: В 2 ч. – Саратов: Саратов. ун-т, 1990. – Ч. 2. – С. 139-292.
10. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2003. – Режим доступу: http://www.klex.ru/books/common_psychology/motivacia_i_motivi.zip. – Назва з екрана.
11. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. Головка (гол. ред.). – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
12. Алексєєвський В. С. Мотивація і самомотивація до навчання, 2008. – Режим доступу: <http://www.dreamcity.com.ua/doc/10/1/158/>. – Назва з екрана.
13. Campaign. English for Military. – Режим доступу: <http://www.campaignmilitaryenglish.com/Course/teacher.htm>. – Назва з екрана.
14. Bureau for International Language Co-ordination. – Режим доступу: <http://www.bilc.forces.gc.ca/stanag/index-eng.asp>. – Назва з екрана.
15. Система дистанційного навчання Академії ВВ МВС України. – Режим доступу: <http://sdn.avv.gov.ua/course/category.phpid=299>. – Назва з екрана.

Матеріал надійшов до редакції 26.09. 2010 р.

Чернышенко О. Е. Проблемы готовности будущих офицеров внутренних войск МВД Украины к свободному владению иностранным языком.

В статье рассматриваются проблемы готовности будущих офицеров к свободному владению иностранным языком в аспекте формирования составляющей служебной профессиональной компетенции. Соответствующие стандарты свободного владения иностранным языком определены с учетом целей Болонской декларации и стандартов европейских военных формирований.

Chernyshenko O. Ye. Problems of Readiness of Future Officers of the Interior Troops for Fluency in a Foreign Language

In the article problems of readiness of future officers of the Interior Troops for fluency in a foreign language are considered in the aspect of service professional competency component formation. The corresponding standards of fluency in a foreign language are determined with consideration of goals of Bologna declaration and European military formations standards.